

Happy few weer met beide benen op aarde De gelukkige klas

Hoe krijg je competentiegericht leren binnen in de school, achter alle deuren, bij de docenten? Dat is het thema op de eindconferentie van het mbo-project het Groene Lab. Het wordt geen dag van moeten en willen, meten en strepen, maar van pas op de plaats en reflecteren.

Het gaat erom dat we een gelukkige klas zijn, en de rest is nonsens. Met dit citaat uit 'De gelukkige klas' van Theo Thijssen begint hoogleraar Dolf van den Berg zijn college voor wat hij noemt de happy few. De voorlopers die voor competentiegericht leren gaan en

meewerkten aan het Groene Lab (zie kader). Hij vervolgt met het poneren van een paar stellingen, gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek. De eerste: gedrag is maar voor 15 tot 20 procent veranderbaar. Ofwel: u kunt niet alles van competentiegericht onderwijs realiseren. Ook bekend is dat van wat u hoort maar weinig een plekje in het geheugen vindt. En van wat u leest nog minder. Aan mij als journalist een schone taak, net als aan de hoofdspreker van de dag Dolf van den Berg.

Heb ik meteen een invalshoek voor dit verhaal: wat blijft er bij de toehoorders hangen van een hele dag eindconferentie? Het toeval - of lot? - wil dat dezelfde vraag op de conferentie wordt gesteld aan de zaal, in de wat soft vage bewoordingen 'Wat wil je meenemen van vandaag?' Kortom: reflectie. En aangezien de beste manier om te leren is het aan de ander vertellen, mag je je richten tot je buurman. Enne ook luisteren! Iedereen

doet dat keurig en vol goede zin. Het lijkt wel een gelukkige klas. Ik teken alvast een paar reacties op: 'Werk aan de winkel voor de teamleiders.' 'Jammer dat mijn baas hier niet is.' 'We moeten oppassen dat we ons niet verschuilen achter de meetneurose.' 'Als je orde zaait, krijg je chaos.' 'Ik voel me gesteund door de herkenning en erkenning.' 'We moeten op zoek naar de ruimte die er is voor autonomie.' 'Er is geen weten, maar op zoek gaan.'

Praten

Dat zijn meteen al wat wijze woorden en doordenkertjes. Eerst nog even terug naar het eerdere moment dat drie medewerkers aan het Groene Lab voor de klas mogen vertellen hoe zij denken dat je competentiegericht leren bij docenten binnenkrijgt. Docent Tollie Middel zegt dat hij voortdurend balanceert op het koord tussen enthousiasme en scepsis. En dat hij nog nooit zoveel heeft geluisterd naar leerlingen als de afgelopen

De klas gaat direct twee aan twee aan de slag: 'Wat neem jij mee?'

jaren. Hij roept docenten op om de schoolkas leeg te plunderen voor begeleiding en coaching. Tegen projectleider Klaas Jellema: “Deze dag had je twee jaar eerder moeten organiseren.” Jellema antwoordt: “Je moet toch eerst het model hebben.”

Verder met de stellingen van Van den Berg. Stelling: Beleidsmedewerkers vinden dat het tempo van implementatie te laag blijft. “Ik vind het te hoog. Denk maar aan de fout van de te snelle invoering van de basisvorming.” Volgende stelling: Veel onderwijsmanagers houden van het grote gebaar en niet van de lange mars. “En een lange mars, dat is de implementatie van competentiegericht onderwijs. Tijdens zo’n mars houd je pauzes, verzorg je de blaren, verdwaal je, moet je ergens overnachten”, aldus de hoogleraar.

Dan mag de ‘klas’ per tafel een stelling rond het nieuwe onderwijs in de powerpoint typen. Het mooiste van reizen is thuiskomen, is er één. Er wordt gereageerd: Da’s nu net de kwestie, je komt niet thuis na de lange mars, want dan is er weer een volgende onderwijsontwikkeling. Het lot van de docent.

Luisteren

Hoe manage je een school waar ieder persoon een andere betekenis geeft aan

competentiegericht leren, vraagt Dolf van de Berg. Of hoe breng je competentiegericht leren in het onderwijs? Hij ontvouwt zijn betrokkenheidstheorie. Je hebt ten eerste zelfbetrokkenheid – Ik doe het al jaren zo. Doe ik het niet goed? Kan ik het aan? Dan is er de taakbetrokkenheid – Het gaat me te vlug. We hebben de faciliteiten niet. Is de methode geschikt? Je zou moet uitkomen op anderbetrokkenheid, waarbij de aandacht vooral uitgaat naar collega’s en leerlingen. Kan ik met iemand samenwerken? Hier lijden de resultaten onder.

Om met al die persoonlijk percepties en eigen waarheden goed om te gaan is transformatief leiderschap een vereiste, vindt Van den Berg, ook op lager niveau. Uit het boek, dat de klas na de dag mag meenemen*: ‘Zo’n leider is iemand met een visie, die ergens voor staat. Die bereid is vragen van docenten serieus te nemen vanuit het vertrouwen in de mogelijkheden van elke docent. Die docenten vrij durft te laten in hun oordeel. De docent wordt aangesproken op individuele capaciteiten en individuele verantwoordelijkheid.’ Van den Bergs boodschap is dat je moet investeren in betrokkenheid, in luisteren en het kennen van de belevingen. Want ‘iedereen heeft gelijk’.

Het Groene Lab

Wat: Een project van elf aoc's, gestart schooljaar 2004-2005.

Waarom: Ondersteuning bij invoering van competentiegericht onderwijs met als uitgangspunt de examenstandaarden (die voortkomen uit het project De groene standaard) en authentiek leren.

Hoe: Een backoffice met producten per kwalificatieprofiel en bijbehorende examenstandaarden. Oefensituaties, leeractiviteiten en bronnen, geordend naar de acht mbo-werelden. De eerste ronde van producten liet kwalitatief te wensen over. Een tweede ronde was nodig. De afsluiting daarvan werd gevierd met een Eindconferentie in november voor alle mensen die eraan meewerkten. Opkomst ca. 75 m/v.

Onderwerp: hoe kunnen aoc's de grootschalige innovatie van competentiegericht leren beter implementeren?

Verder: Gaat de ontwikkeling van de backoffice met de uitwisseling tussen de aoc's en de productontwikkeling in communities of practise.

Onderbuik

Een paar dagen na de conferentie leg ik de vraag ‘Wat is er blijven hangen?’ voor aan een paar aanwezigen, allen mbo-docent en betrokken bij het Groene Lab. Ja, er is best wat blijven hangen. Bij Jan Kla-

ver (Clusius College Hoorn) bijvoorbeeld. “Wat ik hoorde had ik al als onderbuikgevoel: dat je meer tijd voor de invoering van competentiegericht leren moet nemen. Op het Clusius zijn we er relatief laat mee gestart en gaat informeren en invoeren gelijk op. Toch zijn er bij ons ook mensen die het hele competentiegerichte niet zien zitten. Het hangt van de afdeling af, dat zijn toch eilandjes. Ik hoop dat het CvB van de dag meeneemt dat het een lange mars is, een gestadige vooruitgang die je in fases neemt. Dat ze het idee van persoonlijke stappenplannen van Van den Berg overnemen. Hij heeft de boel behoorlijk gerelativeerd. Wij, aanwezigen, zijn idealistisch. Maar er is een gat ontstaan tussen ons en andere docenten, ook qua informatie. Competentiegericht onderwijs is de waarheid voor de ene persoon, voor de ander geldt het weer anders.” Bert Plaat (AOC Friesland Leeuwarden) zegt: “Ik ben het boekje van hoe heet-ie ook weer meteen gaan lezen. Zijn verhaal sprak me aan omdat het is gebaseerd op praktijkonderzoek van zijn studenten. Ik voel me wijzer. Het was goed om stil te staan bij waarom competentiegericht leren niet in het hart van mensen komt. Ik heb collega’s van drie afdelin-

Hoogleraar Dolf van den Berg: “U kunt niet alles van competentiegericht onderwijs realiseren”

gen benaderd en het direct toegepast. Gisteren nog was ik zelf weer volop bezig in een pilotgroep. Dan zit je weer in de meetinstrumenten en stapjes meten en vastleggen. Ik ben er anders over gaan denken, er zijn zoveel valkuilen waarop competentiegericht leren kan mislukken. Het gaat om de mensen.”

Bevestiging

Tot slot Karina Doornbos (De Groene Welle Zwolle): “Het verhaal van Van den Berg gaf mij bevestiging dat het een pittige klus is waarmee we bezig zijn. Voordat je alles kunt geven aan een leerling, moet je eerst zelf goed begeleid zijn en alles op orde hebben. Die persoonlijke begeleiding is heel belangrijk. Dat wordt soms vergeten. Ik concentreer me als nieuwe docent - ik werk nu sinds anderhalf jaar - op competentiegericht leren. Voor mij is het geen verandering.

Maar als jonge docent is het soms zelf een beetje uitzoeken en overleven. Vooral dat over ‘betrokkenheid’ kun je in alles gebruiken. Het vraagt veel van iemand om te veranderen. Je móet eerst de zelfbetrokkenheid wegnemen voor je verder kunt. Niets is erger dan stille weerstand. Als iemand iets dwarszit moet er eerst geluisterd worden. Zonder dat het gezeur wordt overigens. Ik heb het er al met verschillende mensen over gehad dat ik echt wat gehad heb aan de dag. Even stilstaan, positief ook, even over het gevoel.” □

**‘Denk aan je mensen’, Dolf van de Berg (red.), 2007.*